

PROTESTANTSKE TEME PRI POUČEVANJU SLOVENSKEGA JEZIKA NA PLOVDIVSKI UNIVERZI V BOLGARIJI

Pri predavanjih slovenskega jezika v Bolgariji se posebno mesto namenja slovenski literaturi, zgodovini in kulturi. Prispevek predstavlja protestantske teme, ki jim posvečamo pozornost in so vključene v predavanja slovenščine. Iz obdobja reformacije v Sloveniji so predstavljeni predvsem trije najbolj znani reformatorji: Primož Trubar (1508–1586), Jurij Dalmatin (1547–1589) in Adam Bohorič (ok. 1520–1598).

Plovdivska univerza, poučevanje slovenskega jezika, slovenska reformacija, bolgarski preporod

In Slovene language teaching in Bulgaria particular attention is paid to Slovene literature, history and culture. This paper presents the Protestant theme that was the focus of lectures on Slovene language at Plovdiv University. Three famous figures were taken as most representative of the Reformation period: Primož Trubar (1508–1586), Jurij Dalmatin (1547–1589) and Adam Bohorič (c. 1520–1598).

Plovdiv University, Slovene language teaching, Slovene Reformation, Bulgarian Renaissance

Na predavanjih slovenskega jezika v Bolgariji (konkretno na Plovdivski univerzi, ki nosi ime vidnega bolgarskega razsvetljenca Paisija Hilendarskega, avtorja prvega zgodovinskega zapisa *Slovenska bolgarska zgodovina*, 1760–1762) se posebno mesto namenja slovenski literaturi, zgodovini in kulturi, kar bolgarskim študentom omogoča, da se seznanijo ne le s slovenskim jezikom, ampak tudi z duhovnim bogastvom dežele. V ta namen so v učni program slovenskega lektorata na Fakulteti za slovanske jezike na Univerzi v Plovdivu vključene kratke lekcije o literarnih tokovih, med katerimi so: srednjeveška književnost, reformacija, razsvetljenje, romantika, realizem in drugo.

V zvezi z dejstvom, da v slovenskem lektoratu sodelujejo predvsem študentje V. letnika (polonisti, bohemisti, srbisti, kroatisti in rusisti), ki že imajo bogata literarna znanja, je primerno, da ob predstavljanju slovenskih materialov delamo primerjave s tipološko podobnimi pojavi v bolgarski, ruski in drugih slovanskih literaturah. Ob primerjavah se lažje in bolje seznanijo s posebnostmi slovenske literature v različnih obdobjih.

Članek izpostavlja protestantske teme, ki jim posvečamo pozornost na predavanjih slovenščine v 1. semestru. Iz obdobja reformacije v Sloveniji so predstavljeni

predvsem trije najbolj znani reformatorji: Primož Trubar (1508–1586), Jurij Dalmatin (1547–1589) in Adam Bohorič (ok. 1520–1598). Kot splošne značilnosti reformacije se poudarjajo naslednja dejstva: duhovna prenova Cerkve po vsej Evropi; protestantski duh krščanstva; vračanje k biblijskim naukom; velika ideja: »Vsak narod naj bere Biblijo v maternem jeziku«, ki so se ji pridružili vsi sloji slovenske družbe.

Po tej uvodni lekciji se bolgarski študentje seznanijo s konkretnimi pridobitvami treh znamenitih Slovencev. Z uvajanjem slovenske pisave, črkopisa in pravopisa, z izdajanjem prvih slovenskih knjig (Trubar 1575), s prevodi Biblije v slovenščino (Dalmatin 1584), s prvim slovenskim pravopisom (Bohorič 1584) se je začela književna doba slovenskega jezika – izrednega pomena ne samo za Slovenijo, ampak tudi za potrditev slovanskih knjižnih jezikov in identitet v evropskem kontekstu. Na vprašanje, katere osebnosti bolgarske kulture se lahko primerjajo z ustvarjalnostjo Primoža Trubarja, študentje običajno odgovarjajo: to sta prva slovanska učitelja sv. Ciril Filozof in sv. Metod s svojimi učenci (sv. Kliment Ohridski), zgodovinsko pomembna za ustvarjanje slovanske pismenosti in knjižnega jezika. Ob primerjavi slovenskih in bolgarskih reformatorjev postane jasno, da je pomen prve slovenske slovnice (*Zimske urice proste*) Adama Bohoriča za razvoj slovenskega jezika tako pomemben kot *Ribji bukvar* dr. Petra Berona, vidnega predstavnika bolgarskega preporoda, 1795–1871 (Берон 1824).

Bolgarski študentje slavistike in slovenistike kažejo veliko zanimanje za literarne tekste s protestantskimi temami in idejami. V slovenskem lektoratu na Plovdivski univerzi se posveča posebna pozornost tekstu Primoža Trubarja *Proti zidavi cerkva* (Trubar 1979), še posebej tistemu delu, kjer pripoveduje o zidanju cerkva in samostanov zaradi praznoverja. Študentje berejo, prevajajo v bolgarščino in debatirajo o osnovnih idejah (obsojanje naivnega praznoverja vernikov, nasprotovanje cerkvenemu razkošju in zavajanju od prave pobožnosti k zunanjemu blišču) tudi v drugih zgodbah: 1) v pridigi o ženski, ki je trdila, da k njej vsako noč prihajata sveti Rok in sveti Sebastijan ter zahtevata, naj se zgradi nova cerkev, sicer bosta poslala pomor in kugo nad ljudi in živali; 2) v pridigi o pozidavi samostana, prav tako iz praznoverja (izmišljena govorica o prikazovanju Marije, ki je zahtevala samostan) ter grozne kazni Trubarjevega strica in dveh žensk zaradi širjenja lažnih trditev (Trubar 1979: 210).

V protestantskih idejah Primoža Trubarja – borba za čistost krščanske vere, za vračanje k biblijskim tekstom in pridigam Kristusa o krščanskih resnicah, razkrivanje nemoralnosti cerkvenih služabnikov – študentje najdejo podobne ideje in teme v stari slovanski literaturi in folklori. V bolgarski in ruski folklori je veliko zapisov s protiklerikalnim značajem (socialno-žitejske pravljice, narodne povesti), ki razkrivajo vrsto razvad svečenicov in duhovnikov: nemorala, požrešnost, razuzdano življenje, nepismenost, neupoštevanje cerkvenih običajev in podobno (Българска поезия и проза 1–7, 1981–1983; Афанасьев 1984: 258). Študentje uspešno iščejo paralele z znanimi stvaritvami, med katerimi naj omenim rusko *Povest o pijancu, ki je želel v raj* (*Повесть о бражнике или Слово о бражнике*,

како вниде в рай, 1989: 222–224, 610–611; Фокина 1988), v kateri se obsojajo dejanja znanih biblijskih oseb, ki ne upoštevajo Božjih zapovedi, povečuje pa se navadni človek, pijanec, ki z vsakim kozarcem kliče k Bogu. Njegovo pravo mesto je v raju namesto apostola Petra (ki je Kristusa trikrat zatajil), apostola Pavla (s kamenjem je ubil sv. Štefana), kralja Salomona (ki se je klanjal idolom namesto svojemu Bogu). Velike Trubarjeve ideje o čistosti krščanske vere in obsojanje cerkvene morale kot institucije je najti tudi v mnogih ruskih povestih srednjega veka in posebno v ruski literaturi 17. stol. (*Русская повесть* 1954; Боева 1992): *Повесть о попе Савве, Калязинская челобитная* (Короткая 1960: 33–53), *Повесть о Карпе Сутулове, Повесть о беременном попе и другие* (Русская сатира 1954). Tradicija kritike negativnih pojavov v cerkveni praksi se zanimivo nadaljuje v sodobni umetniški literaturi (na primer v delih znanega bolgarskega pisatelja Elina Pelina, v njegovih zgodbah *Под манастирската лоза* (Елин Пелин 1977), kjer na neponovljiv način zasmehuje množico negativnih pojavov bolgarskih menihov. Tako lahko pridemo do zaključka, da protestantske ideje Primoža Trubarja segajo čez regionalne meje in so preživele svoj čas – žive so še danes.

V slovenskem lektoratu se Dalmatinov prvi slovenski prevod *Biblije* analizira na širši kulturni in zgodovinski osnovi. Študentje imajo na razpolago znani katalog *Biblije na Slovenskem* (1996), pri čemer je pozornost usmerjena na najpomembnejše izdaje bibličnih knjig v Sloveniji. Dalmatinov prevod *Biblije* se ocenjuje kot izredno pomemben dogodek na področju kulturne zgodovine za vse slovanske narode. Zahvaljujoč velikim zmožnostim računalniške tehnologije na internetnem naslovu *Audio Biblija Svetopisemske družbe Slovenije* študentje poslušajo biblijske tekste v slovenščini, pišejo kratke nareke iz Stare in Nove zaveze (npr. Izgon iz raja, Babilonski stolp, molitev Oče naš). Slovenski teksti molitev so zelo zanimivi in študentje se jih učijo na pamet. Slovenski lektorat je dal pobudo, da se ob praznovanju 24. maja – to je praznik sv. Cirila in sv. Metoda, praznik slovanske kulture in pismenosti – na Plovdivski univerzi prvič organizira slovanski večer, na katerem bi molitve zazvene v vseh slovanskih jezikih. Tako bomo dokazali, da »vsak Slovan sam bere Sveto pismo v svojem maternem jeziku«.

Z življenjem in zaslugami Adama Bohoriča se študentje seznanijo v sklopu skupne predstavitve znanih reformatorjev in preko njegove znamenite slovnice *Zimske urice proste* (po prevodu iz latinščine akademika Jožeta Toporišiča, 1987). Lekcija o Adamu Bohoriču se praviloma prične s prvo mislijo, ki jo je povedal v svojem kratkem predgovoru *Zimskim uricam*, »da je znanje več jezikov prijetno in koristno, zelo potrebno, se splošno priznava« (Toporišič 1987: 3). Bolgarskim študentom so najbolj zanimiva tista poglavja Bohoričeve slovnice, ki se dotikajo dveh starobolgarskih abeced: glagolice (hrvaška varianta glagolice) in cirilice (posebno imena črk, ki so pri Bohoriču npr.: As, Boga, Vidil – bolgarska imena pa so Азъ, Буки, Вѣдѣ itn.). Za bolgarsko zgodovino je pomemben odlomek, kjer Bohorič predstavlja Bolgare kot slovanski narod: »V sredi med tem Venedskim in Venetskim Jadranskim zalivom pa so Litovci, Poljaki, Čehi [...] in večidel Bolgari.« (Bohorič

1584: 14.) Tako v prvi slovenski slovnici najdemo dragocene podatke o Slovanih, vključno z Bolgari, ki so njihov sestavni del.

V zaključku bi rada poudarila, da imajo problemi slovenske reformacije in njeni najpomembnejši predstavniki pomembno mesto v spoznavanju slovenščine in slovenske kulture v Bolgariji – to je dragocen material zelo pomembnega obdobja ne samo v slovenski zgodovini, ampak v zgodovini Slovanov in Evrope, kontinenta z naj bogatejšimi civilizacijami in kulturami.

Literatura

- АФАНАСЬЕВ, Александр, 1984: *Афанасьев, А. Н. Народные русские сказки*, 1. Москва: Наука.
- БЕРОН, Петър, 1824: *Буквар с различни поучения, събрани от Петра Беровича (Рубен буквар)*. Букуреш.
- Biblije na Slovenskem*, 1996. Katalog. Ljubljana: NUK.
- ВОНОРИЧ, Adam, 1584 (1987): *Arcticae horulae succisivae. = Zimske urice proste*. Faksimile. Maribor: Založba Obzorja.
- БОЕВА, Людмила, 1992: *Древнерусские повести (Жанры XVII века)*. София.
- БЪЛГАРСКА ПОЕЗИЯ И ПРОЗА, 1–7, 1981–1983: *Българска народна поезия и проза*, София: Български писател.
- DALMATIN, Jurij, 1584 (1994): *Biblia, tu je, vse Svetu pismu, Stariga inu Noviga testamenta = Bibel, das ist, die ganze heilige Schrift: windisch*. Faksimile. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- ЕЛИН Пелин, 1977: *Събрани съчинения в шест тома, 3. Под редакцията на Тодор Боров, Кръстьо Генов и Пеньо Русев*, София: Български писател.
- ФОКИНА, Ольга, 1988: *Фокина О. Н. Памятник ранней демократической сатиры в литературном процессе XVII – XVIII вв.: »Повесть о бражнике«*. Автореф. дисс. канд. филол. наук. Томск.
- ИВАНОВ, Йордан, 1914: *История славеноболгарская, собрана и нареждана Паисием иеромонахом. Стъпки за печат по първообраз Йордан Иванов*, София.
- КОРОТКАЯ, 1960: *»Калязинская челобитная« как произведение антицерковной народной сатиры XVII века. Вопросы литературы*. Минск.
- ПОВЕСТЬ О БРАЖНИКЕ, 1989: *Повесть о бражнике*. Подг. текста и комм. А. М. Панченко. (Серия: Памятники древнерусской литературы: XVII век. Кн. 2.) Москва: Наука.
- РУССКАЯ ПОВЕСТЬ, 1954: *Русская повесть XVII века*. Сост. М. О. Скрипиль. Москва: Гослитиздат.
- РУССКАЯ САТИРА, 1954: *Русская демократическая сатира XVII века*. Москва-Ленинград: Издательство АН СССР.
- TRUBAR, Primož, 1575 (2003): *Catechismus zdveima izlagama*. Fanika Kranjc Vrečko (ur.): *Catechismus zdveima izlagama*. Zbrana dela Primoža Trubarja II. Ljubljana: Rokus. 37–410.